

Σταύρος Χ. Σταύρου

19η ΜΑΪΟΥ 1919

«ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΤΟΝ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΟ ΠΟΝΤΟ».

Με ευλάβεια θα σταθούμε μπροστά στον απέραντο τύμβο των Ποντίων ηρώων και τα απέραντα νεκροταφεία (νοερά και τα δύο), του ελληνικού πληθυσμού, να τους τιμήσουμε με την ελάχιστη αυτή προσφορά μνήμης σ' αυτούς, που με τον πιο φρικιαστικό τρόπο έχασαν τη ζωή τους, απρόκλητα και αναίτια, από την εγκληματική μανία των Νεότουρκων.

Τέτοιες μέρες μνήμης πρέπει να οδηγούν σε πρακτικό αποτέλεσμα, διαφορετικά, φαινόμενα γενοκτονίας θα επαναλαμβάνονται, κι εμείς θα καθόμαστε επάνω σ' αποκαΐδια, όπως τώρα, και θα θρηνούμε.

Πρόκειται για ένα πρωτογενές έγκλημα, το οποίο δεν έχει συνάρτηση με πολεμικές συγκρούσεις. Ο γενοκτόνος δεν εξοντώνει μια ομάδα για κάτι που έκανε, αλλά για κάτι που είναι. Στην περίπτωση των Ελλήνων του Πόντου, επειδή ήταν Έλληνες και Χριστιανοί.

Έστω και καθυστερημένα, στις 24 Φεβρουαρίου 1994 το ελληνικό κοινοβούλιο ψήφισε ομοφώνως την ανακήρυξη της 19ης Μαΐου, ημέρα της αποβίβασης του Μουσταφά Κεμάλ στη Σαμψούντα, ως «Ημέρα εθνικής μνήμης για τη Γενοκτονία του Ποντιακού Ελληνισμού». Επισήμως, το ελληνικό κράτος τη χαρακτήρισε ως συστηματική και προμελετημένη εξόντωση ενός λαού, λόγω της ιδιαίτερης εθνικής και πολιτιστικής του ταυτότητας.

Όμως, η ημέρα αυτή παραμένει σήμερα μία ξεχασμένη επέτειος, το ίδιο δε ιστορικό γεγονός της γενοκτονίας, παραμένει εν πολλοίς άγνωστο και στο περιθώριο της νεοελληνικής ιστοριογραφίας, όπως και τα γεγονότα του 55-59 στην Κύπρο, και τα κατοπινά της εισβολής και κατάκτησης του νησιού από τον Αττίλα.

Με την Γενοκτονία των Ποντίων αφάνιστηκε από τις πατρογονικές του εστίες ένα ζωηρό κομμάτι του ελληνισμού, που πάλευε για την επιβίωσή του για περίπου 3000 χρόνια.

Μετά την επικράτηση των Νεότουρκων και την Μικρασιατική Καταστροφή, αρχίζει η εθνοκάθαρση με τη Γενοκτονία των Ποντίων, Αρμενίων, Ασσυρίων και άλλων χριστιανικών πληθυσμών. Η εξαφάνιση των ανδρών στα εργατικά τάγματα, οι μαζικές εκτοπίσεις, οι σφαγές και οι απαγχονισμοί στην Αμάσεια, της πολιτικής και πνευματικής ηγεσίας των Ποντίων, αριθμούν 350 χιλιάδες Ποντίους σε ένα σύνολο επτακοσίων πενήντα χιλιάδων στο χρονικό διάστημα μεταξύ 1916-1923.

Η **γενοκτονία** ως νομικός όρος δημιουργείται την 1^η Νοεμβρίου του 1944 από τον Πολωνοεβραίο δικηγόρο Raphael Lamkin, ο οποίος στο βιβλίο του Axis Rule in Occupied Europe κατήγγειλε τα εγκλήματα της ναζιστικής Γερμανίας κατά των Εβραίων στην κατεχόμενη Ευρώπη. Ως επίσημος νομικός όρος καθιερώνεται στη Σύμβαση της Γενεύης, της 9^{ης} Δεκεμβρίου 1948 «Για την πρόληψη και την καταστολή του εγκλήματος της γενοκτονίας» που τέθηκε σε ισχύ το 1951. Η γενοκτονία, είτε διεξάγεται σε καιρό ειρήνης είτε σε καιρό πολέμου, αποτελεί **διεθνές έγκλημα** και **δεν υπόκειται σε παραγραφή**.

Παράλληλα προς τον όρο γενοκτονία χρησιμοποιείται και ο όρος **εθνοκάθαρση**, η οποία σύμφωνα με Επιτροπή του ΟΗΕ του 1993 ορίζεται ως η προσπάθεια δημιουργίας εθνικά ομοιογενών γεωγραφικά περιοχών μέσω βίαιου εκτοπισμού εθνικών ομάδων, καθώς και μέσω καταστροφής των ιδιαίτερων πολιτιστικών τους στοιχείων, όπως είναι τα αρχαία μνημεία, τόποι λατρείας, νεκροταφεία κ.τ.λ

Ο ορισμός των **εγκλημάτων πολέμου** και **κατά της ανθρωπότητας** εισήχθη με τις Συμβάσεις της Γενεύης το 1929 (περί μεταχειρίσεως των αιχμαλώτων πολέμου) και κυρίως με τις τέσσερις Συμβάσεις της Γενεύης το 1949. Με σύντομες προσπάθειες του Διεθνούς Ερυθρού

Σταυρού υπεγράφησαν και οι δύο παραπάνω μνημονευθείσες Συμβάσεις της Γενεύης του 1929 και οι τέσσερις Συμβάσεις της Γενεύης το 1949.

Από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα επιχειρήθηκε η κωδικοποίηση των κανόνων πολέμου (Jus belli), σύμφωνα με τις ανθρωπιστικές αρχές με τις συμβάσεις:

α. οι Συμβάσεις των Παρισίων του 1856

β. οι Συμβάσεις της Γενεύης του 1864 και 1906 και

γ. οι Συμβάσεις της Χάγης του 1899 και 1907.

Η τελευταία από αυτές, του 1907 θεωρείται σημείο αναφοράς για τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Επομένως, ανεξαρτήτως της ορολογίας (γενοκτονία, εθνοκάθαρση κ.τ.λ.) οι επιμέρους και οι συνολικές πράξεις των Τούρκων κατά των Αρμενίων, Ασσυρίων και των Ποντίων -που υλοποιήθηκαν από τη δολοφονική τριάδα των πασάδων Ταλαάτ, Ενβέρ και Τζεμάλ, υπό την καθοδήγηση του γενικού επιθεωρητού του οθωμανικού στρατού και πασά, Γερμανού στρατηγού Otto Liman von Sanders- καθώς και των Ναζί κατά των Εβραίων στοιχειοθετούν στην ουσία τα συγκεκριμένα ποινικά αδικήματα. Αποτελούν ιστορικά γεγονότα αδιαμφισβήτητα, όπως προκύπτει από τα αρχεία του Υπουργείου Εξωτερικών όχι μόνο της Ελλάδας, αλλά και της Γερμανίας, της Αυστρίας, ακόμη και της Τουρκίας, και από τις μαρτυρίες των ξένων πρεσβευτών George Horton, Αμερικανού πρεσβευτή στη Σμύρνη (βλ. Η Μάστιγα της Ασίας, 1926, ελλ. μετ. Αθήνα 1980), Henry Morgenthau (βλ. Τα Μυστικά του Βοσπόρου, 1918, ελλ. μετ. Αθήνα 1998) κ.ά.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η ίδρυση με τη Σύσκεψη της Ρώμης της 1^{ης} Ιουλίου 2002 ενός Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου (International Criminal Court) με έδρα τη Χάγη, στην αρμοδιότητα του οποίου εμπίπτουν τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, τα εγκλήματα πολέμου και το έγκλημα της γενοκτονίας, χωρίς να υπάρχει λόγος για σύσταση ad hoc ποινικών δικαστηρίων, όπως έγινε στην περίπτωση του δικαστηρίου της Νυρεμβέργης και του δικαστηρίου του Τόκυο.

Από την εμφάνιση των Νεοτούρκων (1908) ξεκίνησε η προσπάθεια εθνοκάθαρσης του οθωμανικού κράτους, κατευθυνόμενη κυρίως κατά εθνοτήτων που κατείχαν καίριες θέσεις στη διοίκηση και την οικονομία, όπως οι Αρμένιοι και οι Έλληνες.

Η εκστρατεία αφανισμού είχε δύο φάσεις: α. 1914-1918, β. 1919-1923. Ο ακριβής αριθμός των θυμάτων δεν θα μαθευτεί ποτέ. Υπολογίζεται ότι περίπου 1400000 Έλληνες της Μικράς Ασίας και της Ανατολικής Θράκης εξοντώθηκαν, εκ των οποίων 353000 Πόντιοι, σε εκτοπισμούς, πορείες θανάτου από τα παράλια στα ενδότερα της Μικράς Ασίας, τάγματα καταναγκαστικής εργασίας (αμελέ ταμπουρού) με ελάχιστη διατροφή και άθλιες συνθήκες διαβίωσης, ώστε να επέλθει η φυσική τους εξόντωση. Σφαγές και εκτελέσεις, βιασμοί και κάθε είδους κακοποιήσεις, τόσο από τακτικά στρατιωτικά σώματα, όσο και από άτακτα (Τσέτες), που δρούσαν υπό την καθοδήγηση του Τοπάλ πασά.

Οι εγκληματικές αυτές πράξεις δυστυχώς συνέβαιναν **υπό την ανοχή της διεθνούς κοινότητας**, παρά την κοινοποίηση των πράξεων αυτών προς τις Κυβερνήσεις των Δυτικών Δυνάμεων, μέσω των διπλωματικών αναφορών.

Το γεγονός, επίσης, ότι η νεοοθωμανική Τουρκία λυσσαλέα αντιμάχεται τις ιστορικές της ευθύνες στις τρεις γενοκτονίες του 20ού αιώνα, Αρμενίων, Ασσυρίων και Ποντίων, που η προγενέστερη κρατική της υπόσταση σχεδίασε και υλοποίησε, δίνοντας μάλιστα το παράδειγμα στους ναζί για τη φρικωδέστερη γενοκτονία του 20ού αιώνα, αυτή των Εβραίων, δεν την καθιστά απλώς **συνένοχη**, αλλά και **ύποπτη τελέσεως** των ίδιων εγκληματικών πράξεων. Οι εισβολές της Τουρκίας στην Κύπρο, στη Βόρεια Συρία, στη Λιβύη και αλλού αποδεικνύουν ότι συνεχίζεται η ίδια ιμπεριαλιστική πολιτική, δυστυχώς υπό την ανοχή και πάλι των μεγάλων δυνάμεων. Η περίπτωση της αντιμετώπισης των Κούρδων ενέχει όλα τα χαρακτηριστικά της γενοκτονίας. Είναι καθήκον της Ελλάδας να οργανωθεί και να αναπτύξει

την αμυντική της βιομηχανία, ώστε να αποτελέσει ένα ισχυρό αντίβαρο στην τουρκική επιθετικότητα. Η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα που γειτνιάζει με την Τουρκία, που υφίσταται την επεκτατική της πολιτική, χωρίς δυναμικές δράσεις. Η περίπτωση της επί 47 χρόνια κατοχής της Κύπρου, η εισβολή στην ΑΟΖ της Ανατολικής Μεσογείου και η γαλάζια πατρίδα στο Αιγαίο, σε συνδυασμό με τα επιτεύγματα της αμυντικής της βιομηχανίας, οφείλουν να μας αφυπνίσουν, για να αξιοποιήσουμε τις δυνατότητες των εταιρειών μας και των επιστημόνων μας. Αυτό ως όραμα είναι στόχος ιερός για τα 200 χρόνια από την Ελληνική Επανάσταση.

Σήμερα η γενοκτονία έχει αναγνωρισθεί από:

- το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2006)
- τη Διεθνή Ένωση Ακαδημαϊκών για τη Μελέτη των Γενοκτονιών (2007)
- κράτη όπως η Κύπρος, η Σουηδία, η Αρμενία, η Ολλανδία
- 12 πολιτείες των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής
- τις πολιτείες της Αυστραλίας Νότια Αυστραλία και Νέα Νότια Ουαλία
- την πόλη του Τορόντο στον Καναδά και άλλες.

Είναι επίσης αλήθεια ότι η κρίση των Ηνωμένων Εθνών για το χαρακτηρισμό εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας είναι πολύ επιλεκτική, όπως αποδεικνύει η περίπτωση της Γιουγκοσλαβίας, η περίπτωση των Κούρδων, αλλά και η περίπτωση της Κύπρου. Και πραγματικά ποτέ δεν καταδικάστηκε η Τουρκία ούτε για τη γενοκτονία των Αρμενίων ούτε για τη γενοκτονία των Ποντίων ούτε για τη γενοκτονία των Ασσυρίων.

Το ερώτημα, όμως, το οποίο παραμένει μετέωρο γύρω από το ποντιακό ζήτημα είναι, γιατί υποβαθμίστηκε η γενοκτονία των Ποντίων μέσα στη συλλογική μνήμη του νεοελληνισμού; Η πολιτικού τύπου ερμηνεία, σχετικοποίησε το έγκλημα, ελαχιστοποίησε τις ευθύνες του ελλαδικού κράτους, και περιθωριοποίησε το γεγονός στην νεοελληνική ιστοριογραφία, επιβάλλοντας για δεκαετίες τη λήθη, μέσα από μία λογική εξισορρόπησης: «Ανταλλαγή» των τουρκικών πληθυσμών της Ελλάδας με τους Ελληνικούς της Μικράς Ασίας, όταν με την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάνης, ουδείς Πόντιος ευρίσκετο στον Πόντο, γιατί είχαν εξολοθρευθεί.



Να ξερένεται η γούλα μ' αν ανασπάλωσε πατρίδα μ' = Να μου στεγνώσει ο λαιμός εάν ξεχάσω την πατρίδα μου.

Αρχειακές Πηγές κατ' επιλογήν

Ιστορικό αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών κ.υ. 1917 κ.ε.

Αρχείο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών της Αυστρίας Griechenverfolungen in der Türkei 1916-1918

Αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών της Γερμανίας Türkei Nr. 168, Beziehungen der Türkei zu Griechenland, Bd. 14, Bd. 15, 1916

Συνοπτική Βιβλιογραφία

Σταμάτη Γεωργούλη, Εγχειρίδιο Διεθνούς Δικαίου, Σ.Σ.Ε., Αθήνα 1998

Κωνσταντίνου Ευσταθιάδου, Μελέται Διεθνούς Δικαίου 1929-1959, Τόμος ΙΙ, Αθήνα 1959

George Horton, Η Μάστιγα της Ασίας, 1926, ελλ. μετ. Αθήνα 1980

Henry Morgenthau, Τα Μυστικά του Βοσπόρου, 1918, ελλ. μετ. Αθήνα 1998

Κωνσταντίνου Εμμ. Φωτιάδη, Η Γενοκτονία των Ελλήνων του Πόντου, Αθήνα 2013 (όπου βλέπε σχετική βιβλιογραφία)